

(γράφει ο Μάριος Α. Μπίκας)

« Τα αυγά για το Δεσπότη »

Έθιμο παλιό, εξακολουθεί και σήμερα να τηρείται. Μετά το τέλος της Δεύτερης Ανάστασης ο εκάστοτε Μητροπολίτης της Μητρόπολης Παραμυθιάς μοίραζε και εξακολουθεί να μοιράζει έμπροσθεν του Μητροπολιτικού μεγάρου στους πιστούς κόκκινα αυγά. Τα αυγά αυτά, στην καθομιλουμένη με το όνομα « Αυγά για το Δεσπότη », συγκέντρωναν οι ιερείς στις ενορίες τους και τα παρέδιδαν στη Μητρόπολη. Σήμερα τα αγοράζει εξ ιδίων πόρων η Μητρόπολη Παραμυθιάς. Αυγά επίσης συγκέντρωναν και για το στρατό.

Βασίλη Κραψίτη : « Ο Μιχάλης Ζήσης και το έργο του για τη Θεσπρωτία », επιμέλεια Ευάγγελου Μπακαγιάννη, Αθήνα 1989, σελ. 18 έ. 20 :

« Ο Παπανικόλας από τη Δράγανη¹ (Του Μιχάλη Ζήση)

... Ο Παπανικόλας είχε χειροτονηθεί παπάς από το Μητροπολίτη Ιερόθεο² ή από τον Καλλίνικο. Τον χαρακτήριζε σύννεση και παλικάριά, προσόντα απαραίτητα για να είσαι παπάς εκείνη ιδιαίτερα την εποχή και όχι να παίζεις τον παπά. Πολύ νέος χήρεψε και, πεθαίνοντας η παπαδιά, του άφησε το μονάκριβο παιδί τους, το μικρό Κοσμά. Ο Παπανικόλας

¹ . Δράγανη : σήμερα Αμπελιά.

² . Μητροπολίτη Ιερόθεο ή από τον Καλλίνικο : (σ.σ.) Ο Ιερόθεος υπηρέτησε ως Μητροπολίτης Παραμυθιάς από το 1906 ως το 1909) και ο Καλλίνικος από το 1900ως το 1906)

ασκήτεψε σ' ένα καλύβι σκεπασμένο το μισό με κεραμίδια και το μισό με άχυρα βρίζας. Ασκούσε με αφοσίωση τα ιερατικά του καθήκοντα και τα πατρικά του για τη μόρφωση και αγωγή του παιδιού του. Μια μέρα που ο Κοσμάς διάβαζε κοντά στην πόρτα της καλύβας, η οποία δεν είχε παράθυρο για να φωτίζει, είδε ένα απόσπασμα τούρκικο αστυνομικών να πλησιάζει στο χωριό.

Τρομαγμένος, λέει στον πατέρα του :

- Αφέντη, ζυγώνουν Τούρκοι στο χωριό. Τι να κάνουμε;
- Τίποτε, απαντάει ο παπάς. Μόνο σαν πλησιάσουν, θα τους φωνάξω εγώ να πιούμε καφέ και θα στείλω εσένα να μας φέρεις αχλάδια από το περιβόλι. Εσύ τότε θα τρέξεις να ειδοποιήσεις τους χαβαντζήδες, αυτούς που κόβουν λαθραίο καπνό, ότι ήρθαν οι ζαπτιέδες και να κρυφτούν γρήγορα μακριά από το χωριό, και μετά να φέρεις τ' αχλάδια.
Ο παπάς στην αυλή της καλύβας του υποδέχτηκε τους αστυνομικούς.

- « Καλώς ορίσατε στο χωριό μας καραντάσηδες. Κοπιάστε να πιείτε ένα καφέ και να ζαποστάσετε »

Οι Τούρκοι μπήκαν στην καλύβα και κάθισαν σταυροπόδι. Ο παπάς φώναξε στο γιο του.

- **Κοσμά**, τρέξε να μας φέρεις λίγα ώριμα αχλάδια απ' το περιβόλι να κεράσουμε τους μουσαφिरαίους και πρόσεξε να μην πέσεις. Έτρεξε ο Κοσμάς, ειδοποίησε τους χαβαντζήδες, όπως τού παράγγειλε ο πατέρας, κι από κει τράβηξε για το περιβόλι να μάσει αχλάδια. Προσπαθώντας να διαλέξει τα πιο ώριμα, σκαρφάλωσε στην κορυφή του δέντρου, όταν ξαφνικά κόπηκε το κλαδί που πατούσε, κι έπεσε με δύναμη στο χώμα. Μερικοί Δραγανίτες που ήταν εκεί κοντά κι είδαν τη σκηνή, έτρεξαν, σήκωσαν το παιδί, το 'βαλαν πάνω σε μια κάπα και το μετάφεραν νεκρό στον Παπανικόλα, πριν φύγουν από την καλύβα του οι Τούρκοι, οι οποίοι λυπήθηκαν για τον άδικο και πρόωρο χαμό του Κοσμά.

Ο Παπανικόλας, θλιμμένος βαθιά, έγινε τώρα πιο ασκητικός. Μια Μεγάλη Πέμπτη ο Παπανικόλας φορτώθηκε δυο καλάθια αυγά και τα πήγε στη Μητρόπολη για τις χριστιανικές ανάγκες της, γιατί ήταν έθιμο από τη Βυζαντινή εποχή που διατηρείται ως σήμερα, την Κυριακή του Πάσχα,

ύστερα από τη δεύτερη Ανάσταση να μοιράζει με το χέρι του ο Δεσπότης³ κόκκινα αυγά σ' όσους τον επισκέπτονται.

Μάλιστα οι Δεσποτάδες τηρούν μια σειρά καθόλου χριστιανική. Περισσότερα αυγά τυλιγμένα σε ωραίο τούλι δίνουν σ' όσους κρατιούνται οικονομικά κι έχουν καλύτερη κοινωνική θέση, λιγότερα σ' όσους ανήκουν στη μέση τάξη και από ένα αυγό χωρίς να είναι τυλιγμένο σε τούλι στους φτωχούς που δεν έχουν μοίρα κάτω από τον ήλιο. Σκεπασμένος με την κάπα του γιατί ψιλόβρεχε, στάθηκε κοντά στα λουλούδια στην είσοδο της Μητρόπολης, ως που να 'ρθει η σειρά του να προσκυνήσει το Δεσπότη, προσφέροντας στο διάκο του τ' αυγά. Όπως κρατούσε τ' αυγά, η κάπα του άγγιξε ένα φύλλο από τα ακριβά λου-λούδια που διατηρούσε ο Δεσπότης σε γλάστρες. Τούτο μόλις το είδε ο Δεσπότης, έτρεξε κοντά του, τον έσπρωξε με θυμό και του φώναξε :

- Στραβομάρα σ' έπιασε και δε βλέπεις πού καταστρέφεις τα λουλούδια;

Ο Παπανικόλας που του το 'λεγε η καρδιά του, άφησε κάτω τ' αυγά και ψύχραιμα του απάντησε :

- Σεβασμιότατε, φαίνεται πως ξέχασες τι γιορτάζει σήμερα η εκκλησιά μας. Σήμερα γιορτάζουμε το Μυστικό δείπνο. Σαν σήμερα ο Χριστός λίγες ώρες πριν σταυρωθεί έπλυνε το ποδάρια των μαθητών του. Δεν έχω την αξίωση να κάνεις κι εσύ το ίδιο στα βρωμοπόδαρά μου. Έχω όμως την αξίωση να σεβαστείς την ηλικία μου, επί τέλους τον πόνο ενός πατέρα που θυσιάσε το παιδί του, για να σώσει άλλους, έστω λίγους χριστιανούς. Τα σεβάσματά μου 'Αγιε Δέσποτα, και ο Θεός να σε φωτίζει στο καλό.

Τελειώνοντας το λόγο του ο Παπανικόλας έφυγε βιαστικά γεμάτος θλίψη.

Ήταν μπροστά σ' εκείνο το επεισόδιο και ο Ηγούμενος του μοναστηριού « Παγαγιών » πατέρας Ιωσήφ, ένα αγαθό

³ . σ.σ. Πρόκειται για το Δεσπότη Νεόφυτο (Κοτζαμανίδης), ο οποίος υπηρέτησε στη Μητρόπολη της Παραμυθιάς από το 1909 ως το 1924.

γεροντάκι. Ο Νεόφυτος σταματώντας την επικοινωνία του με τους επισκέπτες πήρε τον Ηγούμενο από το χέρι και μπήκαν στο Γραφείο του, όπου γεμάτος ταραχή του είπε :

- Πάτερ Ιωσήφ, την αμαρτία μου την είδες και την άκουσες. Περιμένω να μου βάλεις τον κανόνα και την τιμωρία μου.

Ο Ηγούμενος έπειτα από πολλή σκέψη του απάντησε :

- Σεβασμιότατε γιορτάζουμε το Άγιο Πάσχα. Πολλοί χριστιανοί δεν έχουν ούτε ψωμί. Αύριο να μοιράσεις εκατό ψωμιά στους φτωχούς.

Εκείνη την ώρα έφτασε στη Μητρόπολη και ο Παπαοικονόμος από τους Κουκλιούς του Σουλιού. Από τους άλλους παπάδες έμαθε το επεισόδιο και ότι ο Δεσπότης στο Γραφείο του εξομολογείται στον πατέρα Ιωσήφ. Κάποτε ανοίγει η πόρτα του Γραφείου και παρουσιάζονται ο Δεσπότης με τον Ηγούμενο. Τότε ο θαρραλέος Σουλιώτης Παπαοικονόμος, λέει στο Δεσπότη :

- Σεβασμιότατε, Συ μου 'δωκες την άδεια να 'μαι πνευματικός. Το κρίμα σου το 'μαθα και σε παρακαλώ να μου πεις τον κανόνα που σου 'βαλε ο Ιωσήφ.

- Να, μου κανόνισε να μοιράσω εκατό καρβέλια ψωμί σε πεινασμένους, είπε ο Δεσπότης.

- Ο κανόνας αυτός δεν είναι δίκαιος, απάντησε ο Παπαοικονόμος. Τον έβαλα κι εγώ στον εαυτόν μου και θα μοιράσω εκατό ψωμιά στους φτωχούς, γιατί μπορεί οι δικοί μου που έχω στο μύλο μου να ζύγιασαν λάθος και έτσι να 'κλεψαν τους αλεστάδες στο ζύγι.

- Εσύ πρέπει να παντρέψεις δέκα κορίτσια ορφανά, παιδιά εκείνων που σκοτώθηκαν πολεμώντας τους Τούρκους. Είναι απροστάτευτα και ποιος θα τα βοηθήσει;

Ο Δεσπότης Νεόφυτος δέχτηκε να προικίσει δέκα ορφανά κορίτσια. Έτσι πήρε τέλος το επεισόδιο, που μαρτυράει τον τρόπο που σκέφτονταν πολλοί κληρικοί εκείνης της εποχής ».

(σ.σ. Το παραπάνω περιστατικό συνέβηκε στα χρόνια από το 1909 έως το 1912, δηλαδή πριν από την απελευθέρωση της Ηπείρου 23.02.1913).

Μαρτυρίες :

- Δημολόγιο της Δημοτικής Ενότητας Παραμυθιάς (Κούρτης Βασίλης του Ευαγγέλου) :

« Ο Παπανικόλας της Δράγανης είναι εγγεγραμμένος ως « Γκόγκας Παπανικόλαος του Γεωργίου. Γεννήθηκε το 1865 »».

- Κωνσταντίνος Μέτσης, πρώην αξιωματικός της Αστυνομίας (Δράγανη) :

« ... Ο παπα Νικόλας (Γκόγκας) είχε συγκεντρώσει αρκετά χρήματα για να επιδιορθώσει την εκκλησία της Δράγανης (Κοίμηση της Θεοτόκου), επειδή από το σεισμό του 1895, είχε καταστεί ετοιμόρροπη.

Κατοικούσε σ' ένα πολύ μικρό καλύβι, κτισμένο με ξερολιθιά. Εκεί πήγαν νύκτα και του έκλεψαν τα χρήματα. Ο γιος του, με τον οποίο έμενε μαζί του, έπεσε από την αχλαδιά και σκοτώθηκε. ... ».

Προφορικές μαρτυρίες για το Μιχάλη Ζήση :

- Η Φρόσω Ζήση - Καζή (κόρη του) :

*Ο Πατέρας μου γεννήθηκε στην Παραμυθιά. Έζησε όμως στην Πάργα, όπου οι γονείς του είχαν δικό τους σπίτι. Το σπίτι αυτό αργότερα το πούλησαν. Σε μικρή ηλικία έχασε τους γονείς του. Μεγάλωσε κοντά στην αδερφή του την **Καλλιόπη** που ήταν δασκάλα, παντρεμένη στη Δράγανη με το Φώτιο Φίλο. Από τη Δράγανη πήγε στο οικοτροφείο στα Γιάννενα. Εκεί τελείωσε το Σχολαρχείο. Έγινε δάσκαλος. Στη συνέχεια μετατάχτηκε στο Υπουργείο Πρόνοιας. Υπηρέτησε αρκετά χρόνια στην Κοζάνη, όπου έκανε πολλά κοινωνικά έργα. Ύστερα μετατέθηκε στην Ηγουμενίτσα. Στην Ηγουμενίτσα ίδρυσε το Γηροκομείο και τον οικισμό Ελβετίας. Η μάνα μου, το γένος Σμαράγδα Γρίτζου, καταγόταν από τη Μικρά Ασία. Είχε έρθει στα Γιάννενα, όπου εκεί γνωρίστηκε με τον πατέρα μου. Απέκτησαν δύο κορίτσια, την Ιωάννα που παντρεύτηκε στην Κατερίνη, όπου απεβίωσε το 2000, κι εμένα ».*

- **Πόπη Εργολάβου – Αποστολάκη :**

« Η γιαγιά μου, μητέρα του Πατέρα μου, ήταν αδερφή του πατέρα του Μιχάλη Ζήση. Όλοι κατάγονταν από την Πυρσόγιαννη της Κόνιτσας. Ο πατέρας μου και ο πατέρας του Ζήση, ο Δημήτρης Ζήσης, ήταν κτίστες. Ο Ζήσης στην αρχή ήταν δάσκαλος. Μετά έγινε Διευθυντής στην Πρόνοια Κοζάνης και αργότερα της Θεσπρωτίας (Ηγουμενίτσα). Η γυναίκα του ήταν από τη Μικρά Ασία. Ο Μιχάλης Ζήσης είχε δυο αδερφές, την Καλλιόπη και την Ευδοξία : Η Καλλιόπη ήταν δασκάλα. Παντρεύτηκε στη Δράγανη. Ένα εγγόνι της, ο Αντώνης, σήμερα με το όνομα Αρσένης ζει στο Άγιο Όρος, πλησίον του ηγούμενου Ευφραΐμ. Η Ευδοξία παντρεύτηκε στην Πάργα ».

Μάριος Αναστασίου Μπίκας

ΣΕΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

Ἐκ Κερκύρας διεβιβάσθη τὴν Τετάρτην τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα :

Σημερινὰ εἰδήσεις ἐξ Ἠπείρου ἀγγέλλουν ὅτι μεσονύκτιον τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴν Δευτέραν σεισμός καταστρεπτικώτατος συνέβη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Παραμυθίας. Ὁ σεισμός ἦτο λίαν αἰσθητός καὶ ἐνταῦθα. Διχόσιοι πενήντα φονευμένοι ἀγγέλλεται ὅτι ὑπάρχουν μόνον ἐντὸς τῆς Παραμυθίας. Τὰ θύματα τῶν περιχώρων εἶνε ἄγνωστα. Λεπτομέρειαι ἐλλείπουν. Ὁ σεισμός ἦτο πηλμικός, εἶχε δὲ διεύθυνσιν ἀπὸ ΝΑ. πρὸς ΒΔ. ἐξ δευτερολέπτων διαρκείας ἐνταυθα. Τὸ κέντρον ὑποτίθεται ὅτι ὑπάρχει ἐν τῇ παραθαλασσίᾳ ἀκτῇ τῆς Ἠπείρου. Ἡ εἶδησις ἐγέννησεν ἐνταῦθα μεγίστην συγκίνησιν».

Μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἐτίθετο ὑπὸ τὸ πιεστήριον τὸ φύλλον ἡμῶν οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν ὑπῆρχεν. Ἐλπίζεται ὅτι σήμερον ἢ αὔριον θὰ φθάσωσιν ἀκριβέστεραι πληροφορίαι.

Ο Κώστας Γεωργίου (δικηγόρος Παραμυθίας) :

« Παραδοσιακά αναφέρεται ὅτι ὁ καταστρεπτικὸς σεισμός που ἐγένετο το 1895 ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Παραμυθίας προκλήθηκε ἐπειδὴ χύθηκε ἡ Μεταλαβία τοῦ παπᾶ τῆς Δράγανης, νομίζω ὅτι τον ἔλεγον Παπακώστα ».

Βιογραφικό σημείωμα για το συγγραφέα Μιχάλη Ζήση :

Βασίλη Κρασίτη : « Λόγιοι της Ηπείρου (1430- 1950) », τόμος δεύτερος, Αθήνα 1981, σελ. 48 :

« Μιχαήλ Ζήσης (1904-1979)

Γεννήθηκε στην Παραμυθιά από γονείς Πυρσογιαννήτες (Κόνιτσα). Στα κείμενά του λυγίζει για πατρίδα του την Παραμυθιά, όπου τέλειωσε τη Β' τάξη του τετρατάξιου Γυμνασίου. Διπλωματούχος του Διδασκαλείου των Γιαννίνων υπηρέτησε παιδονόμος σε διάφορα Οικοτροφεία και στη συνέχεια δάσκαλος στις περιφέρειες Παραμυθιάς και Κοζάνης. Ύστερα από μετάταξή του (1945) στο Υπουργείο Κοινωνικών Υπηρεσιών, υπηρέτησε Διευθυντής του Κέντρου Προνοίας Κοζάνης, καθώς και Θεσπρωτίας (έδρα Ηγουμενίτσα), αναπτύσσοντας αξιόλογη ανθρω-πιστική δράση. Σε πρωτοβουλίες και μόχθο του οφείλεται η ίδρυση του Γηροκομείου Ηγουμενίτσας « Σουηδικός οίκος Ευγηρίας », του μεγάλου Οικισμού « Νέα Ελβετία » κ. ά. Στα Γράμματα παρουσιάστηκε με αξιόλογες διαλέξεις, μελέτες και άρθρα, εκπαιδευτικού, κοινωνικού κ.λ.π. ενδιαφέροντος. Παραμένει ανέκδοτο το έργο του « Αληθινά Παραμύθια » (αυτοβιογραφικά στοιχεία, καθώς και συνοπτική παρουσίαση της εθνικής και πολιτικής ζωής της φυλής μας στην περίοδο 1909 μέχρι 1977. Τούτο εμελετήσαμε και με επιμέλειά μας θα παρουσιάσουμε στους Στ και Ζ'. τόμους της « ΜΝΗΜΗΣ ΣΟΥΛΙΟΥ » κεφάλαια ποικίλου ενδιαφέροντος και μαρτυριών του Θεσπρωτικού χώρου. Παράλληλα θα δοθούν έτσι οι προϋποθέσεις να εκτιμηθεί η ιστοριοδιφική και λογοτεχνική αξία της συγγραφής του »

Γραπτές μαρτυρίες

Βασίλη Κρασίτη :